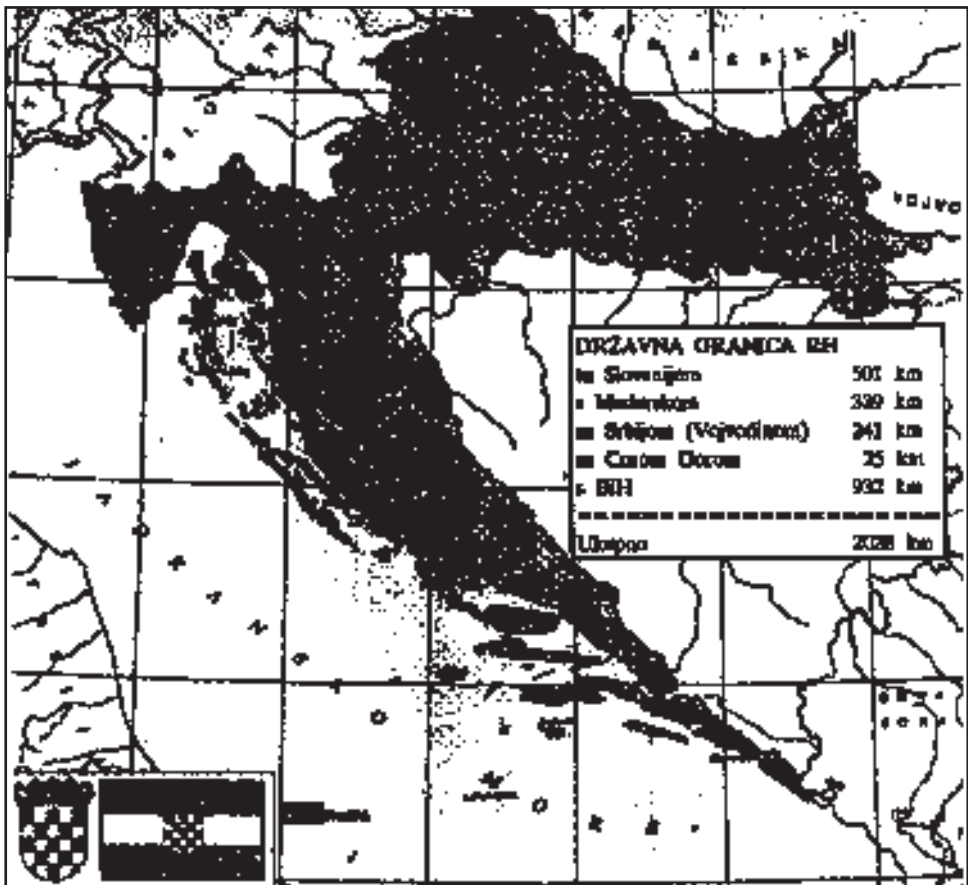

1. Uvod

Slika 1: Republika Hrvatska 1990. - 1992.

Knjiga *Tested mettle* ("Iskušana odvažnost") Scotta Taylora i Briana Nolana¹ i priznanja podijeljena kanadskim vojnicima krajem 2002. za navodnu bitku s hrvatskom vojskom u rujnu 1993.² u Medačkom džepu (*prvu bitku od Korejskog rata što ju je vodila kanadska vojska*,³ ali i "bitku" koju je Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, MORH, službeno zaniijekalo⁴), bila su početni poticaj ovom pokušaju što temeljitijeg istraživanja svega što je na prostoru triju ličkih sela (Divoselo, Počitelj i Lički Čitluk),⁵ -što se poput izduženog džepa od mjesta Medak⁶ (zbog toga i nazvanog Medački) uklinio u hrvatske obrambene položaje južno od Gospića - PRETHODILO akciji hrvatske vojske, HV, svega što se DOGODILO tijekom akcije i NAKON nje. Medački džep je u svjetskoj i hrvatskoj javnosti postao sinonim za HRVATSKI ZLOČIN, a sve povezano s tom akcijom dobilo je, i u hrvatskoj javnosti, odbojno i gotovo zabranjeno značenje. Upitao sam se znamo li mi baš sve o tom vojnom događaju i jesu li zaključci o njemu potpuni i vjerodostojni. Upravo općeprihvaćena ocjena o njemu, sa svim posljedicama koje ona ima za hrvatsku vojsku i narod, ta naizgled dovršena povijesna istina, čak dogma, privukla me ovom istraživanju. Oni koji su proživjeli Domovinski rat znaju da su iz toga džepa pobunjeni Srbi, dragovoljci i ostaci JNA, dvije godine prijetili zauzimanjem Gospića, probojem preko Velebita⁷ i presijecanjem Hrvatske. Srbi bi, da su to postigli, dosegнули liniju Virovitica - Karlovac - Karlobag⁸ i ostvarili zamisao *Velike Srbije*,⁹ okupirali veći dio Hrvatske, time porazili ideju samostalne hrvatske države i doveli je do sloma. Kao što je vojna akcija hrvatske vojske kod Masleničkog ždrila¹⁰ spojila jug i sjever Hrvatske, ograničena vojno-redarstvena akcija u Medačkom džepu spriječila je njezino razdvajanje i poraz te najvijestila odlučnost Hrvatske da kombinacijom diplomatskih i vojnih sredstava postigne svoj cilj - oslobađanje i puni suverenitet nad cjelokupnim državnim područjem, demokratizaciju i uključivanje u Europsku uniju i slobodni svijet. Nažalost, u ratu i najpomnije planirane i vođene akcije katkad poprimaju neželjeni tijek i završavaju s teškim posljedicama. To se dogodilo i s tom vojnom operacijom; neželjene i nedopustive posljedice - zločini - ocrnile su cijelu akciju. U ovom istraživanju pokušat ćemo odijeliti dobro od zla, ne niječući zlo, i činjenicama dati njihovo pravo mjesto i značenje.

U ovom "primjermom slučaju" - *Case study* - temeljito smo istražili što se događalo za vrijeme vojne akcije, neposredno nakon nje i poslije, kao i sve posljedice koje su iz tih događaja slijedile. One su, po našem mišljenju, za Hrvatsku bile bitne; uz opasnost presijecanja Hrvatske na dva dijela,¹¹ značenje te akcije izražava ocjena izrečena u knjizi *Iskušana odvažnost (Tested mettle)* kako je *operacija Medački džep bila ona prijelomna točka na kojoj je nedvosmisleno dokazana hrvatska krivnja za zločin i*

etničko čišćenje te pokazana jednakost u zločinu između Hrvata i Srba.¹² Takvim tumačenjem događaja u Medačkom džepu u pitanje je dovedena suverenost hrvatske države, ratni zločini su postali hrvatska državna politika, a međunarodna zajednica (MZ) dobila je dokaz koji je tražila da bi opravdala svoje tumačenje sukoba u bivšoj Jugoslaviji, svoju nedjelotvornost, pristranost i zadovoljenje svojih geopolitičkih interesa¹³. Hrvatska je od žrtve postala krivac za raspad Jugoslavije i rat, a zbog navodno počinjenih zločina slijedila joj je kazna, a posljedice su bile politički pritisci, usporavanje približavanja europskim integracijama, poteškoće u tranziciji (u razvoju gospodarstva i građanskoga društva) i - Haški sud. Međunarodna zajednica je nakon Medačkog džepa prihvatila tumačenje sukoba u bivšoj Jugoslaviji kao *građanskog rata*,¹⁴ *vjekovnog pokolja balkanskih plemena*¹⁵ i podijelila je *jednaku odgovornost svih strana za taj rat*.¹⁶ To je nepravedno pretvorilo Hrvatsku iz žrtve u izjednačenog i odgovornog sudionika građanskog rata.¹⁷ Zbog materijalnih dokaza i evidencije što su je učinili Kanađani, civilna policija UN-a i strani novinari,¹⁸ Medački džep, a ne Ahmići niti hrvatsko-muslimanski sukob, postao je ona prijelomna točka nakon koje se javno mišljenje Zapada okreće od Hrvatske i izjednačuje ju s agresorom - Srbijom.¹⁹ Medački džep ima to značenje, nakon te akcije svijet je promijenio odnos prema RH. Neoprostivi su zločini počinjeni u vrijeme te vojno-redarstvene akcije i zbog njih trebaju odgovarati počinitelji, ali Hrvatska - njezino političko-vojno vodstvo - po svemu zločin nije planirala, učinila, niti bi zbog njega trebala snositi posljedice.

To gubljenje povjerenja svijeta vidljiva je šteta, negativna posljedica akcije u Medačkom džepu. Ima i dobitaka. Promijenjena je ravnoteža snaga; od tada nadalje srpski će pobunjenici, vojska takozvane RSK, ta umjetna država, sve manje Hrvatskoj značiti opasnog protivnika. Zahvaljujući odlučnoj vojnoj, političkoj i diplomatskoj aktivnosti hrvatske vlasti, koja je branila nacionalne interese, u nekim pitanjima izravno protivne interesima europskih sila (značajno je poglavlje ovog istraživanja koje govori o upornoj borbi RH u tijelima UN-a i polaganom dobivanju onih dijelova suvereniteta koje su srpski pobunjenici osporavali, a međunarodna zajednica im je u tome svojom nedjelotvornošću pomagala²⁰), Hrvatska je ipak obranila svoju neovisnost i dostigla puni suverenitet. Percepcija RH kao agresora, stvorena na pojedinačnim ekscesima i zločinima, otežala je njezinu diplomatsku borbu i produžila je rat, sve do trenutka odlučnoga (političko-vojnog) ulaska SAD u rješavanje pitanja Bosne i Hercegovine, posredno i Hrvatske. Vojne pobjede hrvatske i bošnjačke vojske 1994. i 1995. i snažan pritisak SAD-a doveli su do Dayton²¹ i završetka rata, ali ne i do promjene srpske ideologije i politike. Pragmatična politika MZ prema Miloševiću, neprih-

vaćenje istine o prirodi njegova režima i velikosrpske ideologije, izjednačivanje odgovornosti doveli su do novoga rata i genocida na Kosovu,²² NATO-ova bombardiranja Srbije²³ i konačno do Miloševićeva²⁴ pada. Sadašnje suđenje Miloševiću u Haagu i svjedočenje niza svjedoka otkriva svijetu ono što su narodi napadnuti od srpske vojske znali od samog početka krvavoga rata, a međunarodna zajednica izbjegavala - istinu o pokretačima rata u bivšoj Jugoslaviji.²⁵ Danas je svim istinoljubivim ljudima jasno da je srpska nacionalistička misao bila uzrok i pokretač agresije te krivac za najveći broj zločina u bivšoj Jugoslaviji.²⁶ To nikako ne umanjuje odgovornost i krivnju za preostatak zločina koji su se dogodili i za koje su odgovorni drugi - pa i oni pojedinci koji su ih činili u Medačkom džepu. Istina o tome tko je bio napadač, a tko se branio, tko je započeo krvavu agresiju, a tko je bio žrtva, više ne bi smjela biti nepoznata, iz nje bi se trebale izvoditi sve ostale istine toga nesretnog sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Tome će pridonijeti istraživanja i analize nepristranih povjesničara, poput tek izašle knjige američkoga vojnog povjesničara dr. Charlesa Reginalda Shrada, koji se pozabavio sukobom Hrvata i Bošnjaka/Muslimana u srednjoj Bosni. Čvrstom vojnom logikom pokazao je u sasvim drugom svjetlu od općeprihvaćenoga stajališta (i optužaba Haaškog suda) sukob u srednjoj Bosni i pobio tezu da se ondje dogodila agresija Hrvata i Hrvatske na Bošnjake/Muslimane.²⁷ Shrader dokazuje da su se i zločini dogodili iz vojničke nužde, iz prisile rata. Zataškavanje i nekažnjavanje počinitelja zločina opravdava tom svrhom, nuždom očuvanja hrvatske zajednice u Lašvanskoj dolini, kojoj je prijeto gubitak rata i opasnost fizičkog nestanka.²⁸

Valja istražiti sve okolnosti, skupiti sve činjenice, pokazati razlike i dvoznačnosti, mistifikacije i sukobljene interese.

Potrebno je postaviti mnoga pitanja i pokušati na njih odgovoriti kako bi se razotkrila povijesna istina.

Sve poznate činjenice treba staviti u kontekst vremena i povijesnih okolnosti kako bi se razumjeli uzroci i posljedice pojedinih događaja.

Na nama nije da pronalazimo i sudimo krivce za počinjene zločine, zato postoji sud u Haagu, ali smo dužni postavljati pitanja i tražiti odgovore, često neugodne i za stranu (hrvatsku) kojoj pripadamo.

Optužnice podignute protiv generala Rahima Ademija,²⁹ Mirka Norca i pokojnog Janka Bobetka,³⁰ široko značenje koje one imaju za Domovinski rat i stvaranje hrvatske države te reagiranja hrvatske javnosti dodatni su razlog namjeri da se nepristrano i istinito istraže okolnosti oko Medačkog džepa, rasvijetle motivi za postupke u toj akciji i dođe što bliže istini.

Desetogodišnji odmak od događaja u Medačkom džepu morao bi pomoći otkrivanju povijesne istine, temeljene na

znanstvenim dokazima, objektivnom istraživanju, na činjenicama (dokumentima, iskazima), nepristrano i bez strasti (*sine ira et studio*).

Mnogo je pitanja koje valja postaviti i na njih odgovoriti. Neki odgovori bit će mogući, na neke ćemo još čekati.

Jedan dio dokumenata je postao dostupan, MORH je deklasificirao dokumente vezane uz Medački džep, jedan dio bi svakako valjalo pribaviti - na primjer, analizu vojne operacije u Medačkom džepu američkoga vojnog atašea pukovnika R. Herricka.³¹ Ta analiza, po riječima generala Bobetka, govori o *uzornoj vojnoj operaciji*. Iz razgovora s generalom Bobetkom vidljiva je Herrickova nepristranost i traženje istine. *Našu ambasadu zabrinjava netočnost izjava i interesira nas rezultat istrage. Mi ne ćemo nikoga štiti, nas interesira ISTINA.*³²

Trebalo bi vidjeti dokumente NATO-a, srpske izvore, dokumente i podatke kanadske i francuske vojske, obavještajnih služba, CIA-e - povijest rata u Jugoslaviji. Jedan će se dio moći procjenjivati tek kada bude završen postupak pred Međunarodnim sudom za ratne zločine u Haagu i otvore se mnogi arhivi.

Tijek istrage i oprez nekih sudionika i svjedoka, mogućih optuženika, još priječi put do istine o događajima u Medačkom džepu i s njima u vezi.

Nadamo se da će se naše istraživanje uklopiti u onu znatizeljnu koja tjera istraživače/povjesničare da temeljito, nepristrano, s povijesnom akribijom, istražuju druge ključne događaje bliže hrvatske povijesti, poput Vukovara,³³ uloge JNA u ratovima u bivšoj Jugoslaviji,³⁴ oslobađanja juga Hrvatske (Dubrovnik),³⁵ rušenja Starog mosta u Mostaru,³⁶ Ahmića, Stupnog dola³⁷, »Bljeska»³⁸, »Oluje»³⁹ ili sudjelovanja hrvatske vojske u vojnim operacijama u BiH (bosanska Posavina, srednja Bosna) i navodnog miješanja RH u rat u BiH ili čak "agresije" Hrvatske na tu zemlju.⁴⁰ O tom pitanju se već oglasio, potpuno neovisan i neopredijeljen vojni povjesničar, dr. Charles R. Shrader u već spomenutoj knjizi.

Valja istaknuti još jedno važno motrište našeg istraživanja - utjecaj pojedinih zemalja na razvoj događaja i rješenje sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Velike sile su te utjecaje ostvarivale svojim vojnim kontingentima u snagama UN-a, posebice preko specijaliziranih služba - obavještajnih, poput CIA, MI, MI5, MI6, SFB, SISMI, BND i drugih, sigurnosnih služba (SAS, SBS, Special forces, Delta, YFT),⁴¹ humanitarnih organizacija,⁴² sudjelovanja tzv. plaćenika u vojskama zaraćenih strana,⁴³ nevidljivih i otvorenih simpatija, ustupaka i pomoći, većinom jednoj od zaraćenih strana - uglavnom Miloševiću i Srbima. Te tajne snage bile su poluge pomoću kojih su se oblikovale i promicale različite, često suprot-

stavljene politike europskih zemalja na prostoru jugoistočne Europe⁴⁴ i, posebno, u Hrvatskoj.

Bilješke

1. "Tested mettle - Canada's Peacekeepers at war", Scott Taylor and Brian Nolan, Copyright 1998. by Scott Taylor and Brian Nolan, Esprit de Corps books, Ottawa.
2. Na svečanosti 1. prosinca 2002. u Winnipegu, Manitoba, vojnici Bobene grupe 2. bataljuna Pukovnije princeze Patricije - kanadsko lako pješaštvo - od glavnog su guvernera i zapovjednika kanadskih oružanih snaga, Her excellency The Right Honourable Adrienne Clarkson, primili za junaštvo za vrijeme bitke u Medačkom džepu Spomenicu vrhovnog zapovjednika (Commander-in-Chief Unit Commendation).
3. "Nation post", 4. 7. 2002. Chris Wattie "Junaštvo u Hrvatskoj": "1993. kanadski mirotvorci stvarali su povijest kad su se borili protiv hrvatske vojske u bitci koja je bila najveća (bitka što su je Kanađani vodili) od svršetka Korejskog rata".
4. Hrvatski tjednik "Nacional", 10. prosinca 2002.; preslik službenog odgovora Uprave za odnose s javnošću i informiranje MORH-a od 6. prosinca 2002. potpisao načelnik Dušan Viro: "...izvješćujemo vas da pripadnici OS RH nisu bili u oružanom sukobu s pripadnicima kanadskog bataljuna u sastavu UNPROFOR-a, pa nije ni moglo biti žrtava niti s jedne strane".
5. Divoselo, (Lički) Čitluk, Počitelj - tri podvelebitska sela južno od Gospića, nastanjena pretežno srpskim stanovništvom, s mnogo zaselaka i manjih sela. Divoselo je poznato kao ustaničko mjesto u Drugom svjetskom ratu, odatle potječe mnogo generala JNA (sedam), snažno političko (komunističko) i nacionalističko (radikalno srpsko) središte iz kojeg se širio utjecaj na cijelu Liku.
6. Medak, mjesto naseljeno pretežno Srbima, važno raskršće cesta i željeznička postaja na pruži Gospić - Gračac - Knin, snažno četničko uporište, zapovjedno mjesto srpske vojske Krajine, Janko Bobetko "Sve moje bitke", str.381.; "...četnička utvrda koja sve do kraja Drugoga svjetskog rata nije pala (partizani ga nisu uspjeli osvojiti - op. p.)...četnici su se sve vrijeme zadržali u Medku".
7. Velebit - "kičma Hrvatske", planina koja se uz obalu proteže od Senja (prijevoj Vratnik) do Obrovca (kanjon rijeke Zrmanje) u dužini od 145 kilometara (zračna linija 135 km), prijelomnica između Sredozemlja i kontinentalne unutrašnjosti, mit-ska hrvatska planina, opjevana u pjesmi "Vila Velebita", zabranjenoj u doba komunističke Jugoslavije, vrijedan strateški položaj, teško prohodna, zaštićen nacionalni park prirode, primorska, krševita, i lička, sjeverna strana, obrasla gustim šumama, savršeno mjesto za gerilsko ratovanje.
8. "Linija Virovitica - Karlovac - Karlobag", "linija amputacije" koju je 1928., nakon ubojstva hrvatskoga narodnog tribuna Stjepana Radića i revolta hrvatskog naroda smjerao nametnuti kralj Aleksandar, preostala Hrvatska bi se "mogla vidjeti s tor-nja zagrebačke katedrale", linija spominjana i u četničkim planovima za vrijeme Drugoga svjetskog rata (Moljević, Draža Mihajlović), crta koju spominju srpski radikalni političari (Šešelj) i vojni stratezi JNA, na kojoj bi se udarili temelji zapadne granice "Velike Srbije".
9. "Velika Srbija", projekt ujedinjenja svih područja na kojima žive Srbi i ostvarenje srpske države čiji je idejni tvorac početkom 19. stoljeća srpski ideolog Ilija Garašanin, a sljedbenici teroristička organizacija "Crna ruka", četnici, radikali,

- Miloševići socijalisti - zagovornici obnove srpskog srednjovjekovnog carstva.
10. Masleničko ždrilo - uski morski kanal kod mjesta Maslenica, ulaz u Novigradsko more, premošten na jadranskoj magistralnoj cesti nedaleko od Zadra; most je JNA srušila u rujnu 1991. i tako prekinula izravnu kopnenu vezu sjevera i juga Hrvatske; vrijedna strateška točka.
 11. "Sve moje bitke" - general Janko Bobetko, Zagreb, 1996. str. 382.: "...bitka za Velebit je dobivena, to je bilo strateško pitanje. Ponavljam, tko ima Velebit, ima i pola Hrvatske. Tko nema Velebita - Hrvatska je tu presječena".
 12. "Professionalism under fire: Canadian implementation of the Medak pocket Agreement, Croatia, 1993." Lee A. Windsor - www.cda.cdai.ca/library/medakpocket2.htm - "Medački džep je svijetu pružio prve jake dokaze da Srbija, iako najveći, nije i jedini izvršitelj etničkog čišćenja na Balkanu."
 13. Mark Almond citira Christophera Gunnesa u emisiji "Politika i predrasude" radija BBC-a. "Teza o drevnoj etničkoj mržnji unutar Jugoslavije nametala se namjerno da bi se opravdalo držanje britanske i drugih vlada koje su se odbijale suprotstaviti srpskom ekspanzionizmu" - citat preuzet iz knjige S. Power "A problem from hell".
 14. Robert D. Kaplan "Balkan ghosts: A journey through history", First Vintage Departures edition, march 1994. - "(Povijest Balkana) je povijesni kotao u koji valja ući... stranci ništa ne mogu učiniti u regiji tako duboko uronjenoj u prastare mržnje..." - predgovor knjizi (Foreword XI/XII) - Colin Powell, "New York Times", 8. 10. 1992. "Why generals get nervous?" - "(conflict) with deep ethnic and religious roots that go back a thousand years"; citat preuzet iz knjige S. Power.
 15. David Owen "Balkanska odiseja", Zagreb 1998. "...najosobitija značajka borbi (u Jugoslaviji) bila je bešćutnost", "...povijest na Balkanu ukazuje na tradiciju da se sporovi rješavaju posezanjem za oružjem..." Uvod, str. 37. - MVP SAD Dick Cheney, CNN interview, Newsmaker Saturday, 1. 8. 1992. "it's tragic but the Balkans have been a hotbed of conflic...for centuries".
 16. New Republic, Rescue Bosnia, 17. i 24. kolovoz 1992. "...There have been too many platitudes about the responsibilities of 'all factions'. This lazy language is an escape hatch through which outside powers flee their responsibilities." Citat preuzet iz knjige S. Powers "A problem from hell", str. 276. - S. Powers "A problem from hell" str. 502. "Serbs had been the original aggressors in the wars in Slovenia, Croatia, Bosnia and Kosovo, but the local leaders had emphasised only their suffering."
 17. Samantha Power u svojoj knjizi "A problem from hell", Basic book N.Y. 2002., Preface XII, citira izjavu Warrena Christophera, ministra vanjskih poslova SAD-a, danu CBS-u u ožujku 1993. u emisiji "Face to nation": "The hatred between all three groups - the Bosnians, and the Serbs and the Croatians - is almost unbelievable. It's almost terrifying and it's centuries old. That really is a problem from the hell." Zadnja rečenica postaje naslov njezine knjige, nagrađene Pulitzerovom nagradom za godinu 2002. - Predsjednik SAD-a Bush stariji 6. 8. 1992. na briefingu za novinare u Bijeloj kući: "(the war) ...a complex, convulsive conflict that grows out of age - old animosities and century old feuds" citat preuzet iz knjige S. Powers.
 18. Prikupljanje dokaza u Medačkom džepu kanadske borbene grupe – fotografsko i video snimanje, svjedoci, liječnički iskaz, forenzički nalazi CIVPOL-a UN-a, patološki nalazi - postali su standardni način koji je kasnije primjenjivao UNPROFOR u bivšoj Jugoslaviji i snage UN-a u drugim mirovnim misijama širom svijeta. - David

- Owen "Balkanska odiseja", str. 275. "UN je prilično iscrpno dokumentirao ozbiljne slučajeve kršenja ljudskih prava u Medačkom džepu, što im je (Hrvatskoj - op. p.) nanosilo veliku štetu."
19. Sean M. Maloney & John Llabias "Chances for peace", Canadian soldiers in the Balkans 1992. - 1995. An oral history, Vanwell Publishing history, St. Catharines, Ontario, Copyright 2002. Sean M. Maloney "Somewhere around the middle of September, there had been a lot of shelling at the Croatian town of Gospić by the Serbs so the Croats decided that they were going to do another operation. Their assessment was that they bite away at the Krajinas piece by piece and get away with it, incrementally... They launched an attack into this area", str. 141. "Medak was a Serb area, but the Croatians occupied it", str. 182.
 20. David Owen "Balkanska odiseja", Zagreb 1998. Hrvatska sveučilišna naklada/Hrvatski institut za povijest: "Sve se to događalo pod nosom civilne policije UN-a koja je svojom ulogom smatrala, kako nam je rečeno, pasivno promatranje i izvještavanje o aktivnostima lokalne policije i vlasti i njegovanje dobrih odnosa sa svim stanovnicima... bilo je nemoguće sagledati kako bi UN mogao postati svakome u Hrvatskoj išta više od predmeta poruge, koji nitko ne voli i ne cijeni... UN nisu bili u stanju vratiti izbjeglice sve dok se srpske paravojne snage ne razoružaju, a nedostajalo im je odlučnosti pa i snage da Srbe razoružaju silom. Pat-zoicija nastavljena je ..." str. 108.
 21. Daytonski sporazum triju strana o miru u Bosni i Hercegovini, 22. studenog 1995., potpisan 14. prosinca u Parizu - "Opći okvirni sporazum o Bosni i Hercegovini"
 22. Kosovo, "kolijevka srpske države", pripojeno 1913., nakon Drugog balkanskog rata, Kraljevini Srbiji, pretežno (90%) naseljeno albanskim stanovništvom koje nikad nije priznalo srpsku okupaciju. Albanci podvrgnuti teškoj represiji režima u monarhističkoj i komunističkoj Jugoslaviji; nakon 1945. sukobi 1981., 1989. i 1997. - 1999., poslije povlačenja VJ pod međunarodnim protektoratom. Srbija Kosovo još uvijek drži sastavnim dijelom države S i CG; Albanci odbijaju svaku vezu i traže neovisnost Kosova.
 23. NATO-ovo bombardiranje SRJ započelo 24. ožujka 1999.; 3. lipnja 1999. Milošević je "kapitulirao", 9. lipnja potpisan Sporazum o povlačenju VJ s Kosova, od tada međunarodne vojne snage (IFOR) nadziru mir i sigurnost pokrajine.
 24. Izbori u listopadu 2000. u SRJ - pobjeda demokracije i pad Slobodana Miloševića - studeni 2000., hapšenje i deportacija Slobodana Miloševića na Sud u Haagu 2001.
 25. "Vjesnik" 4. lipnja 2003. HINA – Izvješće iz Haaga: zaštićeni svjedok C-47: "Naša vojska (srpska sic!) bila je agresor na teritoriju Hrvatske, ubijala je, rušila, zauzimala sela, gradove i provodila etničko čišćenje..."
 26. CIA, John Gannan, zamjenik direktora za obavještajne poslove (Deputy director for intelligence), 8. 8. 1995. objavila je podatak da su "za 90% zločina u troipolgodišnjem ratu (BiH i Republika Hrvatska) odgovorne srpske paravojne i vojne snage", izvor R. Holbrooke "To end a war", Random House, 1998. New York.
 27. Dr. Charles Reginald Shrader "Muslimansko-hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni, vojna povijest, 1992. - 1992.", Texas - East european studies, A&M university press, july 2003.
 28. Citat iz knjige prema "Globusu", Gordan Malić 8. kolovoza 2003. "Iz dokume-

- nata koje sam imao priliku vidjeti (R. Shrader - op. p.), u Ahmićima se nalazilo više postrojba Armije BiH...iz Ahmića se moglo kontrolirati i zauzeti glavnu komunikaciju u Lašvanskoj dolini, koja je značila život za hrvatsku enklavu. Stoga je HVO tu komunikaciju trebao pošto-poto obraniti...nažalost, pale su veće žrtve i nakon vojne pobjede uslijedila je osveta nad civilima i zarobljenicima. To nije nepoznat ratni fenomen, američkoj vojsci se dogodio u Vijetnamu, u My Laiu... Ja ne opravdam taj propust... ali razumijem i zašto... Blaškić nije mogao sankcionirati formaciju...jer bi izgubio vojsku, a onda i rat”.
29. Haaška optužnica protiv generala Rahima Ademija od 26. srpnja 2001., predmet broj IT-O1-46-I
 30. Haaška optužnica protiv generala Janka Bobetka od 20. rujna 2002., predmet broj IT-O2-62-I
 31. Pukovnik Richard Herrick, američki vojni ataše u Hrvatskoj 1993. – 1997., stručnjak za JNA i Jugoslaviju, osamdesetih boravio u Jugoslaviji i pripremao stručnu vojnu analizu njezine vojne sposobnosti, nepristran svjedok, profesionalac i pošten promatrač svih ključnih ratnih operacija u bivšoj Jugoslaviji.
 32. Zabilješka o razgovoru generala Zbora Janka Bobetka s američkim atašedom Richardom Herrickom, 28. 9. 1993. GS HV
 33. Vukovar - hrvatski najistočniji grad na obali Dunava, mjesto žestokih tromjesečnih borba i junačke hrvatske obrane, mjesto najvećeg razaranja u Europi nakon 1945. i srpskih zločina nakon srpske okupacije, simbol hrvatskog otpora i stradanja.
 34. Vidi “Smrt oklopne brigade” D. Marijana, “Sjećanje ratnika” Špegelja, “Sve moje bitke” Bobetka, knjige Kadijevića, Jovića, Sekulića, admirala Domazeta “Hrvatska i veliko ratište”..
 35. Dubrovnik, “hrvatska Atena”, na krajnjem jugu Hrvatske, žestoko napadan od JNA, crnogorskih rezervista i srpskih dobrovoljaca; posebno bezobziran napad 6. prosinca 1991. upozorio svjetsku javnost na agresiju Srbije i Crne Gore na Hrvatsku; to je označilo prekretnicu u poimanju sukoba u bivšoj Jugoslaviji i mijenjanje odnosa svjetske javnosti prema ratu u Hrvatskoj.
 36. Stari most u Mostaru, sinonim za vezu Istoka i Zapada, islama i kršćanstva, srušen 11. studenoga 1993. pod još nerazjašnjenim okolnostima od Hrvata - HVO-a. Posadu hrvatskoga tenka činila su dva Hrvata i jedan Musliman kojima je, po svim dostupnim podatcima, plaćeno rušenje pred trima televizijskim kamerama. Izvršitelji su bili poznati, privedeni sudu, suđenje je otpočelo, ali nikad nije dovršeno.
 37. Ahmići i Stupni dol u srednjoj Bosni - mjesta sukoba Hrvata i Armije BiH u proljeće 1993. i navodnih zločina koje su počinili Hrvati, nejasna uloga Armije BiH u kojoj su bili izmiješani naoružani civili i vojnici. Svojom studijom “Muslimansko-hrvatski građanski rat 1992. - 1994.” tim se pitanjem bavi Charles R. Shrader: «Već prvim pogledom na Lašvansku dolinu student vojne povijesti bit će zapanjen velikom sličnosti položaja bosanskih Hrvata na dnu doline 1993. s utvrđenim francuskim logorom u Dien Bien Phuu 1954.... najveća sličnost je međutim u jednakom taktički nepovoljnom položaju u kojem je oko 8 tisuća hrvatskih boraca na dnu doline bilo okruženo mnogostruko većim brojem muslimanskih snaga na okolnim uzvisinama... za razliku od Francuza, Hrvati su branili svoje domove i obitelji. Jedva da se može kriviti Hrvate što su željeli izbjeći sličnu sudbinu (francusku u Dien Bien Phuu - op. p.) i što su djelovali odlučno kako bi očistili brda koja su okruživala Lašvansku dolinu od muslimanskih snaga.” R. Shrader, poglavlje knjige Operativni

- uvjeti ("Operational Millieu", str. 16. www.tamu.edu/upress/BOOKS/2003/shrad-er).
38. "Bljesak" - 1. - 2. svibnja 1995. - hrvatska vojno-redarstvena akcija za oslobađanje zapadne Slavonije.
 39. "Oluja" - 4. - 8. kolovoza 1995. - operacija hrvatske vojske i policije za oslobađanje okupiranih područja Republike Hrvatske (osim istočne Slavonije koja je 1998. mirno reintegrirana).
 40. "Agresija RH na BiH" Jean Cot u "Posljednji balkanski rat", Zagreb 1997. Hrvatska sveučilišna naklada/Hrvatski institut za povijest. "...govorit će se također o tome kako su Hrvati došli do istog rezultata (etničkog čišćenja - op. p.), ako ne i istim metodama, u Hercegovini i u srednjoj Bosni tijekom rata s Muslimanima 1993.", str. 149. David Owen "Balkanska odiseja", Zagreb 1998. "...ne smije se dopustiti da Tuđman izbjegne odgovornost za poticanje ideje o Herceg-Bosni. Mostar je bio ružna epizoda etničkog čišćenja..." str. 225.
 41. SAS – Special air service - prema svjedočenju kanadskih vojnika u knjizi "Tested mettle", str. 163., jedan SAS-ov tim se nalazio s njima u bunkeru za vrijeme operacije u Medačkom džepu; za vrijeme ratova u bivšoj Jugoslaviji zamijećena prisutnost svih glavnih obavještajnih i sigurnosnih služba svijeta, Hrvatska je u to vrijeme postala središte žive obavještajne aktivnosti.
 42. Humanitarne organizacije, od Crvenog križa i UNHCR-a do Crvenog polumjeseca, El Harameina, Muwafaqa,...islamskih humanitarnih organizacija preko kojih su u BiH, kasnije na Kosovo i Makedoniju, prikriveno dolazili "mudžahedini".
 43. "Strani plaćenici/psi rata" - jedno izvješće VS UN-a bilo je posvećeno ulozi plaćenika na svim stranama sukoba u bivšoj Jugoslaviji: Information on foreign mercenaries participating in the war on the territory of former SFRJ, Report G1.
 44. Samantha Power "A problem from hell" "The United states and its european allies are continuing to pay for their earlier neglect of the Balkans by having to grapple with mounting violence that threatens the stability of southeastern Europe", str. 513. - Brendan Simms "Unfinest hour: Britain and the Destruction of Bosnia" (Allen Lane - The Penquin Press, London 2001.) "David Owen u SAD-u dvojici senatora na njihovu kritiku Owenove 'mirovne strategije': 'Vi nemate vojsku na tlu. Govorim u ime zemlje (Velike Britanije) koja IMA vojsku na tlu'", prema prijevodu s engleskog za bosansko/srpsko/hrvatsko izdanje, The Bosnian Institute, London, 2003., str. 119.